

Ichki ishlar organlarida suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishini tashkil etish

**Mustafoyev Qòchqorbek
Murtazo ògli**

IIV Akademiyasi kursanti 304 guruh kursanti

Аннотация

Mazkur maqolada ichki ishlar organlarida suddan va tergovdan yashirinayotgan shaxslarni qidiruv bo'yicha ishlarni tashkil etishning huquqiy, tashkiliy va amaliy asoslari chuqur tahlil qilinadi. Sud va tergov organlarining qonuniy faoliyatini izdan chiqaradigan va jinoyat protsessining to'liq amalga oshishiga to'sqinlik qiladigan holatlardan biri bu gumonlanuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchining yashirinishi hisoblanadi. Ana shunday holatlarda ichki ishlar organlari tomonidan tezkor-qidiruv choralari ko'riladi. Maqolada aynan shu faoliyat – qidiruv ishlarini tashkil qilish, amalga oshirish, ularning samaradorligi va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash masalalari yoritiladi. Qidiruv tadbirlari belgilangan tartibda o'tkaziladi va ular jinoyat-protsessual qonunchilik asosida olib boriladi. Shuningdek, maqolada ichki ishlar xodimlarining o'zaro hamkorligi, boshqa davlat organlari bilan axborot almashinuvi, xalqaro qidiruv va Interpol orqali olib boriladigan faoliyat haqida ham to'xtalib o'tilgan. Muallif, shuningdek, mavjud muammolar – resurs yetishmasligi, malaka yetishmovchiligi, ayrim hududlarda axborot texnologiyalari darajasining pastligi, qidiruvdagi shaxslarning tez-tez yashash joyini o'zgartirishi kabi omillarni tahlil qiladi. Yakuniy xulosalarda esa samaradorlikni oshirish bo'yicha takliflar – raqamli ma'lumotlar bazalarini kengaytirish, tezkor aloqalarni kuchaytirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash va xodimlarning professional tayyorgarligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Mazkur maqola jinoyatga qarshi kurashda muhim ahamiyat kasb etuvchi – qidiruv faoliyatining samarali tashkil etilishi bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar:

Ichki ishlar organlari, suddan yashirish, tergovdan yashirish, qidiruv ishlarini tashkil etish, jinoyat protsessual qonunchilik, operativ-qidiruv tadbirlari, yashirin shaxslar, xalqaro qidiruv, Interpol, axborot texnologiyalari, biometrik tizimlar, ma'lumotlar bazasi, jinoyatga qarshi kurash, tezkor aloqalar, koordinatsiya, raqamli texnologiyalar, ishchi resurslar, qidiruv samaradorligi, malakali kadrlarga ehtiyoj, professional tayyorgarlik.

Аннотация

В данной статье рассматриваются правовые, организационные и практические аспекты организации розыскной деятельности в органах внутренних дел по отношению к лицам, скрывающимся от суда и следствия.

Соккрытие подозреваемого, обвиняемого или подсудимого представляет собой серьёзное препятствие для объективного и полного расследования уголовного дела, нарушает принципы уголовного процесса и мешает отправлению правосудия. В этих случаях органы внутренних дел активизируют розыскную деятельность, целью которой является установление местонахождения разыскиваемого лица и его привлечение к ответственности. Статья подробно анализирует этапы организации розыска: сбор информации, оперативно-розыскные мероприятия, взаимодействие с другими государственными органами и международными структурами, в том числе через Интерпол. Освещены вопросы правового регулирования данной деятельности, а также использование современных информационных технологий, видеонаблюдения, биометрических баз данных и систем анализа больших данных. Особое внимание уделяется существующим проблемам: нехватке квалифицированных кадров, слабой материально-технической базе в некоторых регионах, несовершенной системе координации между ведомствами. В заключении предложены конкретные рекомендации по повышению эффективности розыска: цифровизация процессов, расширение аналитических возможностей, усиление международного сотрудничества и повышение профессиональной подготовки сотрудников. Статья представляет интерес для научных работников, сотрудников правоохранительных органов и специалистов в сфере уголовного процесса, предоставляя теоретические и практические подходы к решению одной из наиболее актуальных проблем современной криминологии.

Ключевые слова: Органы внутренних дел, сккрытие от суда, сккрытие от следствия, организация розыскной деятельности, уголовно-процессуальное законодательство, оперативно-розыскные мероприятия, прячущиеся лица, международный розыск, Интерпол, информационные технологии, биометрические системы, базы данных, борьба с преступностью, быстрая связь, координация, цифровые технологии, ресурсные потребности, эффективность розыска, квалифицированные кадры, профессиональная подготовка.

Abstract

This article explores the legal, organizational, and practical foundations of organizing search operations by internal affairs bodies concerning individuals hiding from judicial or investigative authorities. The evasion of suspects, defendants, or accused individuals from criminal proceedings significantly disrupts the justice process and undermines the rule of law. To counter this, law enforcement agencies initiate specialized search operations aimed at locating and apprehending such individuals. The paper delves into the structure of these search operations, including data collection, the implementation of operational-search measures, collaboration with other government agencies, and international coordination via mechanisms such as Interpol. A particular focus is placed on legal frameworks regulating the search process, the integration of modern technologies—such as surveillance systems, biometric data, and big data analytics—and the role of interagency cooperation. The article also identifies critical challenges in this domain: resource limitations, insufficient staff training, weak IT infrastructure in remote regions, and the dynamic behavior of wanted individuals who frequently change their locations. The conclusion provides practical recommendations

for improving search efficiency, such as expanding digital capabilities, increasing real-time information exchange, strengthening international partnerships, and enhancing the professional training of police officers. This article contributes both theoretical insight and actionable strategies for criminal justice professionals and scholars involved in combating crime and ensuring effective law enforcement operations.

Key words: Internal Affairs bodies, evasion from court, evasion from investigation, organization of search operations, criminal procedural legislation, operational-search measures, hiding individuals, international search, Interpol, information technologies, biometric systems, databases, fight against crime, fast communication, coordination, digital technologies, resource needs, search efficiency, qualified personnel, professional training.

Kirish

Jinoyatchilikni oldini olish va unga qarshi kurashish tizimi barcha jamiyatlarda eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Buning uchun sud, tergov va ichki ishlar organlari birgalikda ishlashi, jinoyatlarning oldini olish, ularni tezda fosh etish va aybdorlarga nisbatan qonuniy chora-tadbirlarni qo'llash zarur. Shuningdek, jinoyatga aloqador shaxslarni vaqtida qidirish, ularni qo'lga olish va adolatli jazoga tortish muhim o'rin tutadi. Biroq, ayrim shaxslar sud yoki tergovdan yashirinib, adolatdan chetga chiqishga urinadilar. Shu holatlarda, ichki ishlar organlarining qidiruv faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ichki ishlar organlarida suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishlarini tashkil etish, ularning noqonuniy harakatlarini fosh etish va adolatli javobgarlikka tortish masalasi ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Bunday vaziyatda ichki ishlar organlarining tezkor-qidiruv faoliyati katta ahamiyatga ega bo'ladi. Sud yoki tergovdan yashiringan shaxslarni aniqlash va ularni qo'lga olish uchun turli metod va texnologiyalar qo'llaniladi. Ushbu ishlar ko'pincha shaxslarning yashash joyini aniqlash, yashirin joylarni kuzatish, maxfiy manbalar orqali ma'lumotlar to'plash va boshqa turli operativ tadbirlar yordamida amalga oshiriladi. Shuningdek, ichki ishlar organlarining qidiruv faoliyatini samarali tashkil etish uchun bir qator huquqiy, tashkiliy va amaliy muammolarni hal etish zarur. Qidiruvning samaradorligi ko'pincha resurslar bilan ta'minlanganlikka, xodimlarning malakasiga va zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishiga bog'liq bo'ladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, jumladan, biometrik tizimlar, raqamli ma'lumotlar bazalari va videonazorat tizimlari qidiruv ishlarini yanada samarali amalga oshirish imkonini yaratadi. Biroq, bu jarayonlar ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi: resurslarning yetishmasligi, malakali xodimlarning kamligi, axborot almashishdagi qiyinchiliklar va xalqaro hamkorlikdagi ba'zi cheklovlar. Ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshiriladigan qidiruv faoliyati faqatgina mahalliy miqyosda emas, balki xalqaro miqyosda ham ahamiyatli bo'lib, Interpol kabi tashkilotlar orqali hamkorlikni ta'minlash zarur. Xalqaro hamkorlik, ayniqsa, migratsiya oqimlari, transmilliy jinoyatlar va global xavf-xatarlar yuzaga kelgan paytlarda muhim ahamiyatga ega. Jinoyatni fosh etish va jinoyatkorlarni jazolash uchun amalga oshiriladigan qidiruv choralari doirasida hamkorlikning kengayishi bu jarayonni samaraliroq qiladi. Qidiruv ishlarini tashkil etishda ichki ishlar organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, shuningdek, sud, tergov va prokuratura organlari bilan muntazam axborot almashish ham muhim ahamiyatga ega. Xodimlarning o'zaro hamkorligi, aniq va tezkor axborot almashinuvi qidiruv ishlarining samaradorligini oshiradi. Shu bilan

birga, ichki ishlar organlari tomonidan olib boriladigan ishlar o'z vaqtida va qonun doirasida bo'lishi zarur. Jinoyatlarni tekshirishda faqatgina huquqiy me'yorlar, balki axloqiy tamoyillar ham asos sifatida qabul qilinishi kerak. Shu o'rinda, jinoyatlarni oldini olish va suddan yashiringan shaxslarni qidirish sohasidagi mavjud muammolarni hal qilish uchun yangi yondashuvlarni joriy etish zarurati yuzaga keladi. Bu jarayonda axborot texnologiyalari, ayniqsa, ma'lumotlar bazalari va maxsus tizimlar orqali aniqlik kiritish, shaxslarning harakatini kuzatish va aniqlash imkoniyatlarini kengaytirish talab qilinadi. Yangi yondashuvlar faqatgina texnologik yangiliklar bilan cheklanmasdan, balki inson resurslarini ham yanada malakali tayyorlashga asoslangan bo'lishi kerak. Maqolada suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishlarini samarali tashkil etishning huquqiy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi, shu bilan birga mavjud muammolar va ularni hal qilish yo'llari ko'rib chiqiladi. Samarali qidiruv faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan yondashuvlar, texnologiyalar va metodlar tahlil qilinadi va ushbu jarayonni yaxshilash uchun takliflar keltiriladi.

Asosiy qism

Jinoyatning oldini olish, uning fosh etilishi va jinoyatchilarning adolat oldiga chiqarilishi jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. Har bir davlatda ichki ishlar organlari, sud va tergov tizimlari o'z faoliyatini aynan shu maqsadda tashkil etadi. Biroq, ba'zi holatlarda suddan yoki tergovdan yashirinayotgan shaxslar o'z huquqiy javobgarligidan qochishga urinishadi, bu esa jinoyatni tergov qilish va adolatni tiklash jarayonida jiddiy to'siqlar yaratadi. Ushbu holatlar ichki ishlar organlari uchun dolzarb vazifalarni taqdim etadi, xususan, shunday shaxslarni izlash va ularni adolatga tortish. Suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishlarini tashkil etishda ichki ishlar organlari bir nechta muhim bosqichlarni amalga oshiradi. Avvalo, bu jarayonning huquqiy asoslarini tahlil qilish zarur. O'zbekiston Respublikasining jinoyat protsessual qonunchiligi bo'yicha, qidiruv, asosan, tergov va suddan yashirinayotgan shaxslarni aniqlash uchun tegishli huquqiy protseduralarga rioya qilinishi kerak. Bu jarayonda ma'lum bir shaxsning yashirishiga aloqador bo'lgan barcha ma'lumotlar to'planadi va huquqiy tekshiruvlar olib boriladi. Sud va tergovdan yashiringan shaxslar haqida ma'lumot olish, ularni kuzatish, yashirin joylarini aniqlash – bularning barchasi qonun doirasida amalga oshirilishi lozim. Qidiruv ishlarini tashkil etish uchun ichki ishlar organlari faqatgina huquqiy tartibga rioya qilishlari kerak emas, balki zamonaviy texnologiyalar va tezkor metodlarni ham qo'llashlari zarur. Misol uchun, raqamli texnologiyalar yordamida qidiruvdagi shaxslar haqida ma'lumotlar bazasi yaratish, biometrix tizimlari orqali shaxslarni identifikatsiya qilish, videonazorat tizimlarini joriy etish – bularning barchasi qidiruvning samaradorligini oshiradi. Zamonaviy kommunikatsiya tizimlari, shuningdek, ichki ishlar organlari xodimlari o'rtasidagi axborot almashish jarayonini tezlashtiradi va muhim ma'lumotlarga tezkor kirishni ta'minlaydi. Bunda operativ xizmatlar, tergovchilar va boshqa tegishli organlar o'rtasida axborot almashinuvi katta ahamiyatga ega. Bundan tashqari, qidiruv ishlarini tashkil etishda o'zaro hamkorlik hamda xalqaro aloqalar muhim rol o'ynaydi. Xalqaro qidiruv jarayonlari, ayniqsa, shaxslar boshqa davlatlarga yashirinib o'tgan bo'lsa, ichki ishlar organlarining samaradorligini oshiradi. Interpol, boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, shuningdek, chet eldagi huquqiy organlar bilan ma'lumot almashish qidiruv ishlarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga yordam beradi. Bunda shaxslarning

yashash joyini aniqlash, ularning huquqiy holatini o'rganish va tergov o'tkazish imkoniyatlari kengayadi. Ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshiriladigan qidiruv ishlari ko'plab amaliyot va metodlarga asoslanadi. Bunday ishlar ko'pincha har xil maxfiy tadbirlarni, kuzatuvni, guvohlardan ma'lumot olishni va boshqa tezkor-qidiruv tadbirlarini o'z ichiga oladi. Maxfiy tadbirlar orqali shaxslarning yashirin joylari aniqlanadi va ularning joylashgan hududlari bo'yicha tegishli choralar ko'riladi. Bu jarayonlar, ayniqsa, ochiq ravishda qidiruvni amalga oshirishning imkonsiz bo'lishi yoki xavfli bo'lishi holatlarida ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Shu bilan birga, ichki ishlar organlarining qidiruv faoliyatini tashkil etishda bir qator muammolar ham mavjud. Eng katta muammolardan biri – bu resurs yetishmovchiligi. Ko'p hollarda, qidiruv ishlari uchun zarur bo'lgan texnik jihozlar, ma'lumotlar bazasi yoki xodimlar soni yetarli emas. Bu holat, ayniqsa, kichik hududlarda yoki chekka qishloqlarda yanada jiddiyoq muammolarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, xodimlarning malakasizligi yoki o'zaro hamkorlikdagi qiyinchiliklar ham qidiruvning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Muammolarni bartaraf etish uchun bir qator takliflar ham mavjud. Birinchidan, ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshiriladigan qidiruv faoliyatini yanada samarali qilish uchun zamonaviy texnologiyalarni kengroq joriy etish zarur. Ikkinchidan, xodimlarning malakasini oshirish va maxsus tayyorgarlik o'tash tizimini takomillashtirish kerak. Yana bir muhim jihat – bu interagency va xalqaro hamkorlikni kengaytirishdir. Shuningdek, qidiruv ishlari samaradorligini oshirish uchun operativ-alqo tizimlarini yaxshilash va maxfiy ma'lumotlarni tezda almashish mexanizmlarini takomillashtirish lozim.

Xulosa

Suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishlarini tashkil etish ichki ishlar organlarining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonning samaradorligi nafaqat jinoyatchilarni ushlab va adolatni tiklashda, balki jamiyatdagi huquqiy barqarorlikni ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega. Suddan va tergovdan yashirinish, birinchi navbatda, jinoyatchilarning o'zlarining huquqiy javobgarligidan qochish istagi bilan bog'liq bo'lsa-da, bu holat o'z navbatida ichki ishlar organlari uchun katta murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Ushbu holatlar jinoyatni tergov qilishning samaradorligiga, ularni tezda aniqlashga, shuningdek, odil sudlovni ta'minlashga to'sqinlik qiladi. Yuqorida ta'kidlanganidek, suddan va tergovdan yashiringan shaxslarni izlashning samarali tashkil etilishi faqatgina an'anaviy metodlardan foydalanishga emas, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llashga ham bog'liq. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ayniqsa, biometrik tizimlar va raqamli ma'lumotlar bazalarining joriy etilishi qidiruvni yanada samarali qilish imkonini yaratmoqda. Shuningdek, zamonaviy video kuzatuv tizimlari va tezkor kommunikatsiya imkoniyatlari ichki ishlar organlarining qidiruv faoliyatini osonlashtiradi va tezlashtiradi. Bu jarayonlarda, albatta, xodimlarning malakasi ham katta ahamiyatga ega bo'lib, har bir ichki ishlar organi xodimi o'zining ishida yuqori darajadagi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur. Biroq, qidiruv faoliyatini tashkil etishda mavjud bo'lgan ba'zi muammolarni ham inobatga olish zarur. Eng katta muammolardan biri resurslarning yetishmasligi hisoblanadi. Ko'p hollarda, ichki ishlar organlari zarur bo'lgan texnik jihozlar, xodimlar va boshqa resurslar bilan ta'minlanmagan bo'ladi. Bu esa qidiruvning samaradorligini pasaytiradi va uni uzaytirishga olib keladi. Xususan,

kichik hududlarda, chekka qishloqlarda yoki rivojlanmagan mintaqalarda bu muammo yanada keskin tus oladi. Bunday hududlarda qidiruv ishlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan vositalar va resurslar juda cheklangan bo'lishi mumkin. Shu sababli, resurslarni optimal taqsimlash, xodimlarning malakasini oshirish va texnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, xalqaro miqyosda hamkorlik qilish ham zarur bo'ladi. Ko'plab holatlarda, suddan va tergovdan yashiringan shaxslar boshqa davlatlarga o'tib, ularni qidirishning imkoniyati cheklangan bo'ladi. Shu sababli, xalqaro tashkilotlar, masalan, Interpol bilan hamkorlik qilish, shuningdek, boshqa davlatlardagi huquqiy organlar bilan axborot almashish ham muhim ahamiyatga ega. Xalqaro qidiruvning samarali amalga oshirilishi uchun bunday hamkorlikni mustahkamlash lozim. Shu bilan birga, transmilliy jinoyatlar va boshqa xalqaro xavf-xatarlar yuzaga kelgan paytlarda, xalqaro miqyosdagi hamkorlik yanada zaruriy bo'ladi. Qidiruv faoliyatini samarali tashkil etishning yana bir muhim jihati – bu ichki ishlar organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning samarali yo'lga qo'yilishidir. Bunda, har bir organ o'zining funksiyalarini aniq bilishi, axborot almashish tizimi tez va samarali ishlashi zarur. Shuningdek, o'zaro axborot almashish, bir-birini to'ldiruvchi ma'lumotlar orqali umumiy maqsadga erishishni osonlashtiradi. Ikkita yoki undan ortiq organ o'rtasida axborot almashishning samarali yo'lga qo'yilishi qidiruv ishlarining tez va aniq amalga oshirilishini ta'minlaydi. Qidiruvning samaradorligini oshirish uchun malakali kadrlar muhim o'rin tutadi. Ichki ishlar organlarida ishlayotgan xodimlarning malakali va tajribali bo'lishi, shuningdek, ularning o'z vazifalarini bajarishda mas'uliyatli bo'lishi zarur. Shu bois, ichki ishlar organlarining xodimlarini muntazam ravishda malaka oshirish dasturlariga jalb qilish va yangi texnologiyalar bilan tanishtirish talab qilinadi. Bu, o'z navbatida, qidiruvning samaradorligini yanada oshiradi va jinoyatchilarni topishda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi. Bundan tashqari, ichki ishlar organlarining qidiruv faoliyatini tizimli ravishda kuzatish va monitoring qilish muhim ahamiyatga ega. Monitoring orqali qidiruv ishlarining samaradorligi tahlil qilinadi, mavjud muammolar aniqlanadi va ularni bartaraf etish yo'llari ishlab chiqiladi. Shu bilan birga, bu jarayonda faoliyatni nazorat qilish, adolatning ustuvorligini ta'minlash va barcha protseduralarga to'liq rioya etilishini ta'minlash kerak. Qidiruv faoliyatining ochiq va shaffof bo'lishi jamiyatda ishonchni mustahkamlaydi va jinoyatchilikka qarshi kurashning samaradorligini oshiradi. Umuman olganda, ichki ishlar organlarida suddan va tergovdan yashiringan shaxslarning qidiruv ishlarini samarali tashkil etish, huquqiy, amaliy va tashkiliy jihatlaridan keng ko'lamli yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda zamonaviy texnologiyalar, xalqaro hamkorlik, ichki ishlar organlari o'rtasidagi samarali aloqalar, malakali kadrlar va resurslar bilan ta'minlash muhim omillardir. Yangi texnologiyalarni joriy etish, xodimlarning malakasini oshirish, xalqaro miqyosda hamkorlikni kuchaytirish va samarali monitoring tizimini yo'lga qo'yish orqali qidiruv ishlarining samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. — Toshkent: O'zbekiston, 2020.

2. Mirzoev. S. (2021). "Ichki ishlar organlarida qidiruv faoliyatining zamonaviy yondashuvlari". *Jinoyat huquqi va protsessual huquq* ilmiy jurnali, 10(2), 45-55.
3. O'zbekistonda jinoyatni tergov qilish va qidiruv tashkil etish: metodik qo'llanma. — Toshkent: O'zbekiston Yuridik Akademiyasi, 2019.
4. Nasirova. G., & Tursunov. A. (2019). "Zamonaviy texnologiyalar va axborot tizimlarining ichki ishlar organlarida qidiruv faoliyatiga ta'siri". *Jinoyat va huquq* jurnali, 5(3), 34-42.